

Læknar eru hvattir til að koma á framfæri við ritstjórn eða pistlahöfund ábendingum um efni sem þeir vilja að fjallað verði um.

Ýmislegt gagnlegt um börn og lækna

Nýlega leitaði læknir til LÍ með spurningu um það hvaða upplýsingar um barn hann mætti gefa forsjarlausu foreldri þess. Um síðustu áramót gengu í gildi breytingar á barnalögum nr. 76/2003 sem snerta meðal annars samþykki foreldra fyrir heilbrigðisþjónustu barns og um rétt forsjarlausra foreldra til upplýsinga um heilsufar barnsins. Á þetta getur reynt í samskiptum lækna og foreldra og því gagnlegt að fara yfir þessar reglur.

Í nýrri 28. gr. a. barnalaga er fjallað um inntak sameiginlegrar forsjar. Þegar foreldrar fara sameiginlega með forsjar barns taka þeir sameiginlega allar meiriháttar ákvarðanir um barnið. Þú foreldrar með sameiginlega forsjar ekki saman, er það lögheimilisforeldrið sem tekur afgerandi ákvarðanir um daglegt líf barnsins, meðal annars um venjulega eða nauðsynlega heilbrigðisþjónustu. Foreldrar eiga þó að leitast við að hafa samráð áður en ákvarðanir um barnið eru teknar. Með því eru foreldrar hvattir til að taka tillit til skoðana og sjónarmiða hvors annars. Ef foreldrar með sameiginlega forsjar ná ekki samkomulagi um þau atriði sem þar eru tilgreind, meðal annars heilbrigðisþjónustu fyrir barnið, tekur lögheimilisforeldrið ákvörðunina. Barnalögin gera greinarmun á „venjulegri“ og „nauðsynlegri“ heilbrigðisþjónustu. Með „venjulegri heilbrigðisþjónustu“ er átt við minniháttar heilbrigðisþjónustu, svo sem reglubundið ungbarnaeftirlit, læknaaðstoð vegna minniháttar kvilla og reglubundna tannlæknaþjónustu. Með „nauðsynlegri heilbrigðisþjónustu“ er átt við þá þjónustu sem heilbrigðisstarfsmenn mæla með en undir hana geta fallið hvers konar rannsóknir og greining en einnig meðferð, lyfjagjöf og aðgerðir.

Af þessum lagabreytingum leiðir að hvað sem sameiginlegri forsjar líður tekur lögheimilisforeldrið allar ákvarðanir um heilbrigðisþjónustu barnsins, náist ekki samkomulag milli foreldranna um hana. Í 1. mgr. 26. gr. laga um réttindi sjúklinga

nr. 74/1997 segir: „Foreldrar sem fara með forsjar barns skulu veita samþykki fyrir nauðsynlegri meðferð barns yngra en 16 ára. Eftir því sem kostur er skulu sjúk börn höfð með í ráðum og alltaf ef þau eru 12 ára eða eldri.“ Af nýrri 28. gr. a. barnalaga leiðir að þegar foreldrar búa ekki saman er nægilegt að afla samþykkis lögheimilisforeldris fyrir nauðsynlegri meðferð barns yngra en 16 ára.

Þessi nýju ákvæði vekja spurningu um hvað gildi um heilbrigðisþjónustu sem barn þarf á að halda meðan það er í umgengni hjá hinu foreldrinu. Kemur þá til skoðunar 3. mgr. 46. gr. barnalaga þar sem segir: „Foreldri sem nýtur umgengni er heimilt að taka þær nauðsynlegu ákvarðanir um daglegt líf barnsins sem fylgja umgengninni. Foreldri sem barn býr hjá ber að tryggja að foreldri sem nýtur umgengni fái nauðsynlegar upplýsingar til þess að umgengnin þjóni hag og þörfum barnsins.“ Telja verður að af þessu leiði að hvað sem líður forsjar barnsins taki umgengnisforeldrið að minnsta kosti allar ákvarðanir sem lúta að venjulegri heilbrigðisþjónustu meðan barnið er í umgengni.

Um upplýsingarétt forsjarlauss foreldris er fjallað í 52. gr. barnalaga. Mikilvægt er að draga það fram að forsjarlaust foreldri á rétt á því að fá frá hinu foreldrinu munnlegar upplýsingar um hagi barnsins, þar á meðal varðandi heilsufar þess. Eðlilegast er að forsjarforeldrið veiti forsjarlausa foreldrinu upplýsingar af þessu tagi. En stundum er það svo að foreldrar eiga erfitt með að halda uppi eðlilegum samskiptum um hvaðeina er viðkemur barninu. Forsjarlausa foreldrinu er því veittur réttur til að fá munnlegar upplýsingar um barnið frá öðrum aðilum sem fara með mál þess, meðal annars heilsugæslu, sjálfstætt starfandi sérfræðingum og sjúkrahúsum. Í þessum rétti felst ekki heimild til að fá upplýsingar um hagi forsjarforeldrisins. Heimilt er að synja um heilsufarsupplýsingar ef hagsmunir foreldris af því að

Dögg Pálsdóttir
lögfræðingur
Læknafélags Íslands

DoggP@lis.is

notfæra sér þær þykja eiga að víkja fyrir mun ríkari almanna- eða einkahagsmunum, þar á meðal ef telja verður að upplýsingagjöf sé skaðleg fyrir barn. Ef læknir neitar því að veita heilsufarsupplýsingar um barn af því að hann telur upplýsingagjöfina geta orðið skaðlega fyrir barnið, getur forsjarlausa foreldrið skotið málinu til sýslumanns. Þegar sérstaklega stendur á getur forsjarforeldrið farið þess á leit við sýslumann að hann svipti forsjarlausa foreldrið upplýsingarétti, svo sem frá sjúkrahúsum eða heilsugæslu. Í því tilviki væri lækni óheimilt að veita upplýsingarnar.

Af þessum ákvæðum leiðir að leiti forsjarlaust foreldri til læknis barns varðandi heilsufarsupplýsingar um það, ber lækninum að veita foreldrinu þessar upplýsingar munnlega, enda telji læknirinn að upplýsingagjöfin sé barninu ekki skaðleg. Lækninum ber ekki að ræða við forsjarforeldrið um upplýsingagjöfina og þarf ekki leyfi þess.

Um heilbrigðisþjónustu barna og upplýsingarétt forsjarlauss foreldris til heilsufarsupplýsinga um barnið gilda eftirfarandi meginreglur:

Ef foreldrar barns sem lýtur sameiginlegri forsjar búa ekki saman er það lögheimilisforeldrið sem tekur allar ákvarðanir um heilbrigðisþjónustu barnsins, bæði venjulega og nauðsynlega heilbrigðisþjónustu. Umgengnisforeldri tekur þó ákvarðanir varðandi að minnsta kosti venjulega heilbrigðisþjónustu þegar barn er í umgengni hjá því.

Forsjarlaust foreldri á rétt á munnlegum upplýsingum um heilsufar barnsins frá öðrum aðilum, svo sem heilsugæslu, sjálfstætt starfandi sérfræðingum og sjúkrahúsum. Þessum aðilum er heimilt að synja um þessar upplýsingar ef hagsmunir foreldris af því að fá upplýsingarnar eiga að víkja fyrir mun ríkari almanna- eða einkahagsmunum, til dæmis ef telja verður að upplýsingagjöfin sé skaðleg fyrir barnið.